

ПЮТЮННИК Г.О.

здобувач

інженер I категорії

Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАНУ

Французький б-р, 29 м. Одеса, Україна, 65044

E-mail: ecoregnatures@ukr.net

ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКА АГРОЕКОЛОГІЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАНЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ РІЗНИХ ФОРМ ВЛАСНОСТІ

У статті розглянуто роль, та шляхи внутрішньогосподарської агроекологічної організації землекористувань для суб'єктів господарювання різних форм власності, які максимально забезпечують керівництво і охорону земельних ресурсів. Визначено мету планування організації устрою земельних масивів Обґрунтовано необхідність охарактеризування якісних та кількісних характеристики земель, з метою з'ясування впливу створення земельного масиву та появи можливих небезпек. Визначені основні етапи переходу на екологічно безпечне землеробство і формування екологічно чистих земельних масивів. Охарактеризовано типи освоєння земельного масиву: одноразовий і поетапний. Визначені комплексні проблеми, з якими може зіткнутися підприємство будь-якої форми власності при переході на ведення екологічно чистого землеробства. Обґрунтовано необхідність державної підтримки та мотивування підприємствам, що планують перейти на виробництво екологічно безпечної продукції й формування екологічно чистих земельних масивів.

Ключові слова: агроекологічна організація території, екологічно чисті земельні масиви, форми власності, суб'єкти господарювання, використання земель, внутрішньогосподарська організація, земельний масив, сільськогосподарські культури

ПІУТІУННІК Н.О.

postgraduate

Institute of market problems and economic&ecological research NAS of Ukraine

Frantsuzskiy Boulevard, 29, Odessa, Ukraine

E-mail: ecoregnatures@ukr.net

INTERNALLY ECONOMIC AGROECOLOGICAL ORGANIZATION THE LAND USE OF ENTREPRENEURSHIPS SUBJECTS OF DIFFERENT PROPERTY FORMS

Environmental management requires a clear change in the farming system. Restoring and improving the natural condition of the agro-landscape, in order to synthesize the most environmentally friendly land masses for the restoration of bioproductivity of the land, the creation of ecologically pure land masses serves to create humus formation. Proceeding from this, the article is based on conceptual measures on the use of land masses for economic entities of all forms of ownership, which maximally adapt land users and measures for optimization, transformation and use of land to the natural conditions of local growth. Measures for the creation of land masses, especially ecologically clean, are carried out directly in agricultural enterprises, therefore, agricultural land use is a prerequisite for them. As a result, the purpose of the article is to justify the organization of the territory of economic entities, the establishment of the composition and transformation of the land and the need to preserve degraded and low-yielding land. Also the purpose of planning the organization of land mass structures is determined. The necessity of characterization of qualitative and quantitative characteristics of lands is grounded in order to find out the influence of the creation of the land mass and the appearance of possible dangers. The basic stages of the transition to environmentally safe agriculture and the formation of environmentally friendly land masses have been determined. The types of development of the land mass are described: one-time and step-by-step. The complex problems that may be encountered by an enterprise of any ownership type in the transition to the maintenance of ecologically pure agriculture are determined. Creation of ecologically pure masses of lands and agroecological organization of the territory includes a system of measures for the adaptation of agricultural production, agriculture to the peculiarities of the natural environment, along with the system of levers of state management of rational ecologically safe use of agricultural land. So the necessity of state support and motivation for enterprises planning to switch to the production of environmentally friendly products and the formation of environmentally friendly land masses has been substantiated.

Key words: agroecological organization of the territory, ecologically clean land massifs, forms of ownership, subjects of management, land use, internal economic organization, land, agricultural crops

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Фундаментом створення екологічно-чистих земельних масивів є внутрішньогосподарська організація території. Провідною складовою екологічно-безпечною землекористування потребує бути визначення придатності ґрунтів земельних ділянок для вирощування районованих сільгоспкультур і ведення максимально пристосованих до якості ґрунтового покриву сівозміною.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Дослідження наукової проблематики, що пов'язана з організацією території підприємств сільськогосподарського спрямування знайшла своє відображення в працях А.М. Третяка, С.Ю. Булигіна, М.М. Федорова, О.П. Канаша, Д.С. Добряка, Й.М. Дороша, В.М. Кривова, С.О. Осипчука, А.Г. Мартина, В.М. Трегобчука, та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Завдання внутрішньогосподарського землевпорядкування полягає в тому, щоб сформувати таку стратегію використання земельних масивів, яка б максимально орієнтувала дії землекористувачів щодо оптимізації, трансформації та використання земель до природних умов регіону.

Формулювання цілей дослідження. Заходи щодо створення екологічно-чистих земельних масивів здійснюються безпосередньо в сільськогосподарських підприємствах, тому внутрішньогосподарське землекористування є для них обов'язковою передумовою. Організація сільськогосподарського землекористування передбачає для суб'єктів господарювання, встановлення складу, трансформація угідь та консервацію деградованих і малопродуктивних земель [1, С.4-91].

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Мета планування землекористування – переконатися, що важливі атрибути землекористування є стійкими. Ці атрибути розділяються на три групи: об'єкти інфраструктури в т.ч. екологічної інфраструктури (комплекс територій, мереж природного та антропогенного походження й система контролюючих та запобіжних обслуговуючих ланок), природні ресурси (наприклад, відкриті простори, басейни річок, природні зони і водно-болотні угіддя) і громадська безпека (наприклад, уникання заплав, нестійких ґрунтів і пожежної небезпеки).

Важливим кроком у плануванні землекористування постає з'ясування, як використання земельної ділянки вплине на нинішні місцеві умови. Процес ініціює збір групи зацікавлених сторін для роботи з екологами, для визначення області, які потребують відновленню. До цієї групи входять забудовники, землевласники, проектувальники, захисники навколишнього середовища для прийняття рішень.

Обов'язкову увагу необхідно звернути на визначення впливу небезпеки на розвиток земельної ділянки, що дозволить розробити альтернативні підходи до досягнення цілей (наприклад, положення, пільги, а також державні закупівлі), відібрати і реалізувати кращі.

При прийнятті рішення про перехід на екологічно безпечне землеробство і формування екологічно чистих земельних масивів, необхідно чітко дотримуватися процесу переходу (Рис.1).

Стан ґрунтів до проведення органічної сертифікації вимагає пильної уваги. Територія, що підлягає організації або трансформації до екологічно чистої потребує збору інформації і вивчення характеристики об'єкта. Сюди входить: вивчення геології, геоморфології та рельєфу; кліматичних умов; ґрунтових умов; стану забруднення природних ресурсів. На основі цих даних проводиться визначення агроекологічних типів земель (Рис.2).

Офіційне правило «Канадських органічних правил» визначає, що перехід земельного масиву в екологічно чистий може здійснюватися на 36 місяці ретельних робіт з відтворення його природного стану. Землі, які в даний час містять хімічні добрива і пестициди, потребують проходження повного трирічного перехідного періоду. Якщо земельний масив ніколи раніше не був використаний, або характеризується як ділянка, що «відпочила» тривалий період після останнього застосування заборонених матеріалів, він може претендувати на миттєвий перехід, або більш короткий проміжок часу переходу в порівнянні з іншими ділянками [8, С. 1].

ПОРЯДОК ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО АГРОЕКОЛОГІЧНОГО УСТРОЮ ТЕРИТОРІЇ

Рис.1. Етапи внутрішньогосподарської агроекологічної організації території
Джерело: авторська розробка

Система переходу на екологічно безпечне виробництво зі створенням екологічно чистих земельних масивів для кожної форми власності підприємства проводиться схожим шляхом (Рис.3).

Єдине, що відрізняє створення земель з особливими характеристиками це тип освоєння земельного масиву: одноразовий і поетапний.

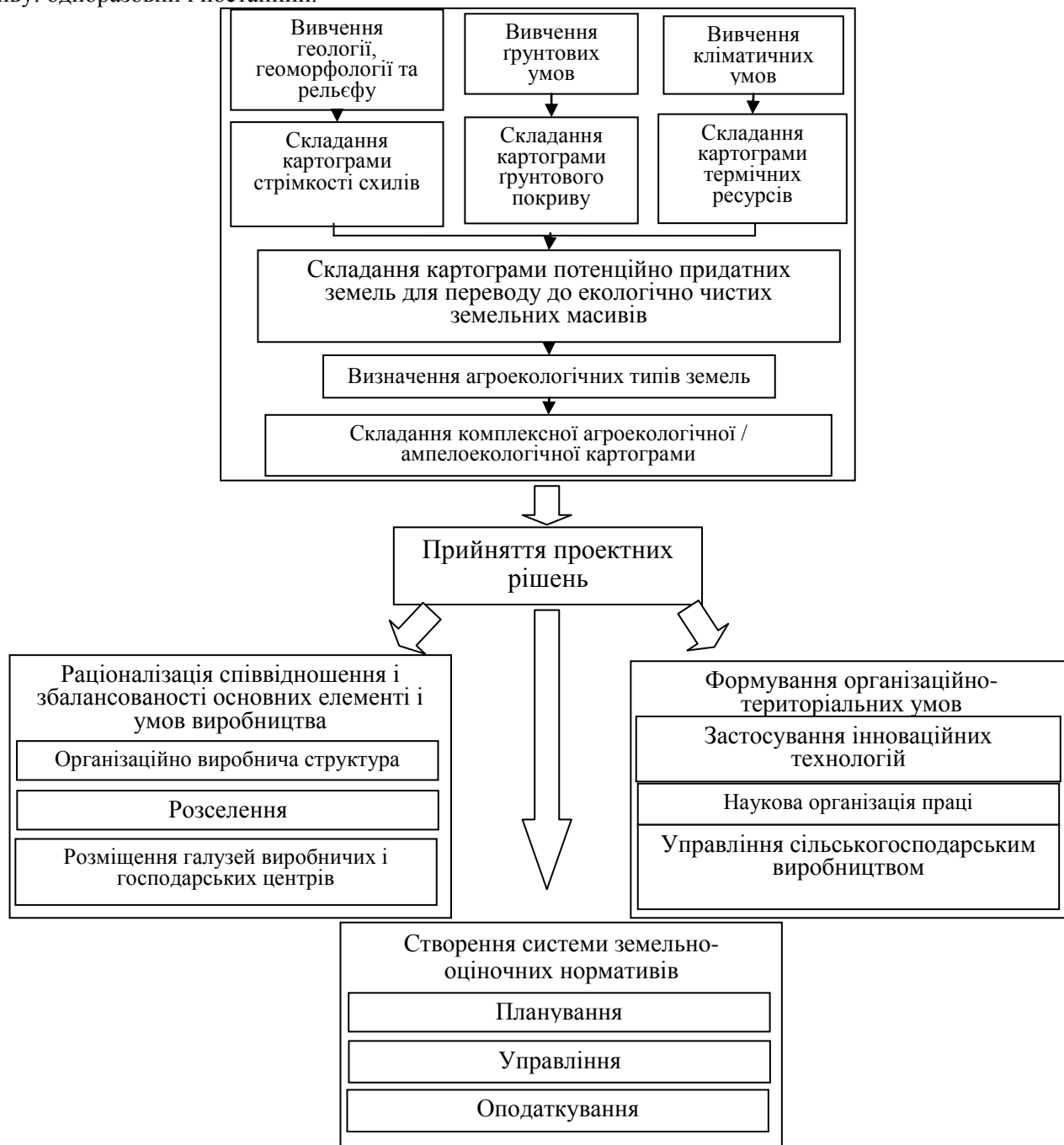

Рис.2. Внутрішньогосподарська агроекологічна організація території суб'єктів господарювання

Джерело: авторська розробка

Одноразовий перехід обумовлює вибір земельних масивів еталонного стану якості. На погляд авторів, використання даного типу земель кращим чином підійде для підприємств державної власності, які зможуть забезпечити керівництво, використання і охорону ресурсів з єдиного центру.

Рис.3. Блок-схема планування переходу до екологічно чистого сільського господарства
Джерело: авторська розробка

Поетапне освоєння земельних ділянок більш низької якості, яке передбачає ряд відтворювальних заходів краще підійде для підприємств приватної власності. В цьому випадку, частина доходу від використання даної земельної ресурсу присвоюється приватному власнику, інша частина направляється в вигляді платежів на основі екологічної ренти за земельний масив (податок). Власник природного ресурсу буде зацікавлений в покращенні якості своєї земельної ділянки, так як орендна плата, залишається у власника з можливістю направити її на раціональне використання, охорону та відтворення земельного масиву з подальшим підвищенням його якості та ціни реалізації [4, С.336-350] (Рис.4).

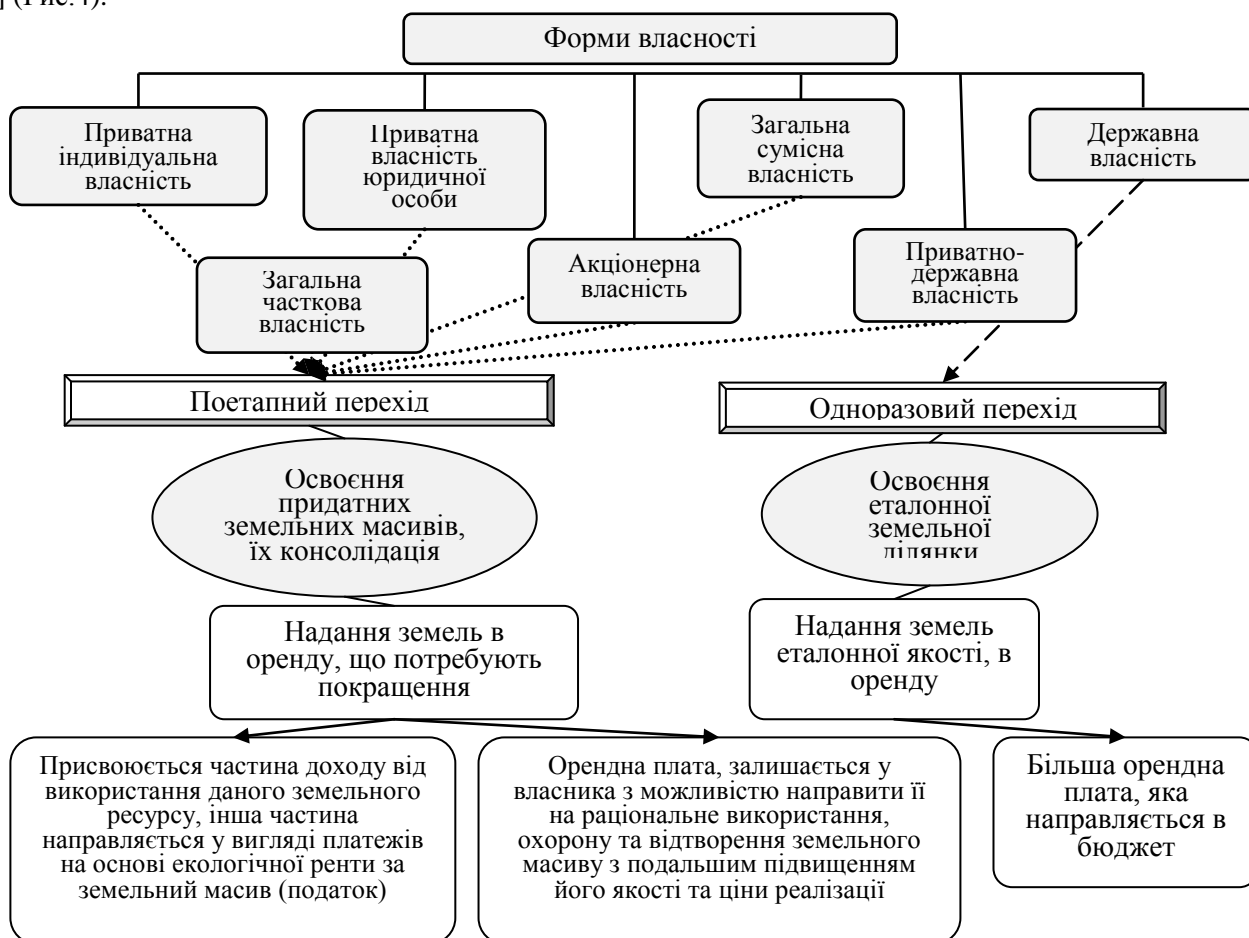

Рис.4. Схема впровадження екологічно чистих земельних масивів в обіг сільськогосподарських підприємств різних форм власності
Джерело: авторська розробка на основі [3, С. 331], [4, С. 336-350]

Комплексні проблеми, з якими може зіткнутися підприємство будь-якої форми власності при переході на ведення екологічно чистого землеробства можуть виглядати, як:

- управління ризиками
- планування сівозмін
- планування врожайності
- боротьба зі шкідниками та комахами
- управління захворюваністю рослин
- ліквідація забруднювачів (для приватного підприємства)
- впровадження інноваційного обладнання
- управління якістю продукції
- пошук покупців продукції
- пошук ринків для реалізації продукції

Агроекологічна організація території включає в себе систему важелів державного управління раціональним еколого-безпечним використанням сільськогосподарських земель.

Українським підприємствам орієнтованим на формування екологічно чистих земельних масивів та веденням екологічно безпечного сільського господарства необхідна державна підтримка, разом із зменшенням фіксованого земельного податку, введенням спрощеної системи оподаткування та заміщенням виплати податку на прибуток для підвищення заробітної плати робітникам фермерських господарств, з метою підвищення зайнятості населення і якості роботи.

У багатьох країнах світу законодавчо встановлено виплату субсидій фермерам, які постачають на ринок кінцевий продукт. В Україні й досі сертифіковані органічні господарства не отримують від держави жодних субсидій, тому ціна на кінцевий органічний продукт залишається дещо вищою за конвенційний аналог [2, С. 132-146].

Обов'язковим заходом для подальшого розвитку органічного сектору та екологічно безпечного сільськогосподарського виробництва взагалі є створення механізму мотивування формування екологічно чистих земельних масивів та виробництва екологічно чистої продукції аграрними підприємствами (Рис.5), що враховуватиме світові тенденції розвитку даної сфери господарювання.

Рис.5. Інструменти мотивації сільськогосподарських підприємств щодо формування екологічно чистих земельних масивів

Джерело: авторська розробка на основі [5, С. 195-201]

Висновки та перспективи подальших досліджень. Екологічне господарювання вимагає чітких змін у системі ведення землеробства. Відтворенню та покращенню природного стану агроландшафту, з метою синтезу найбільш екологічно безпечних земельних масивів для відновлення біопродуктивності угідь, гумусоутворенню слугує створення екологічно чистих земельних масивів.

Проте трансформація земельних масивів в екологічно чисті потребує проходження 2-3-річного перехідного періоду.

Вивчення територій для переведення їх в екологічно безпечні вимагає детального збору та вивчення інформації щодо характеристик об'єктів. На основі зібраних та проаналізованих даних масиви можуть підлягати оцінці та розмежуванню за характером освоєння для використання підприємствами різної форми власності, з метою подальшого підвищення якості та їх реалізації.

В результаті доволі складної процедури переведення в екологічно чисті земельні масиви нагальною є потреба в формуванні системи заходів щодо адаптації ведення сільськогосподарського виробництва окремими підприємствами до особливостей нового природного середовища та наданні державою підтримки у формі субсидювання, компенсацій, цінкових надбавок та інших дотаційних, інфраструктурних, інформаційних та правових інструментів мотивування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Класифікація сільськогосподарських земель як наукова передумова їх екологічно безпечного використання. – 2-ге вид., допов. / Д.С. Добряк, О.П. Канаш, Д.І. Бабміндра, І.А. Розумний. – К.: Урожай, 2009. – С. 4-91 – 464 с.

2. Криницька О.О. Інституційне забезпечення розбудови земельних відносин України [Текст] : дис. ... кандидата екон. наук : спец. 08.00.03 / О.О. Криницька ; НАН України, Ін-т проблем ринку та економіко-екологічних досліджень. – Одеса, 2015. – 224 с.

3. Купинець Л.Е. Екологізація продовольственного комплексу: теорія, методологія, механізми – Одеса: Изд-во ИПРЭЭИ НАН Украины, 2010. – 720с.

4. Мартієнко А.І. Теоретичні основи розвитку відносин власності на природні ресурси / А.І. Мартієнко: монографія. – О.: Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, 2011. – 392 с.- С. 336-350

5. Олійник О.Р. Міжнародний досвід стимулювання розвитку органічного виробництва та його використання у вітчизняній практиці / О.Р. Олійник // Інноваційна економіка. – 2014. – №4(53). – С. 195-201

6. Розвиток економіки сільського господарства України в 2011-2015 р.р.: наукова доповідь / Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» [Гадзало Я.М., Лупенко Ю.О., Пугачов М.І. та ін.]: за ред. Ю.О. Лупенка. – К.: ННЦ «ІАЕ». 2016. – 546с.

7. Яцук І. Ґрунти потребують захисту [Електронний ресурс] / І. Яцук, В. Панасенко // Журнал Верховної ради України «Віче». – №15. – 2013. – Режим доступу: <http://www.iogu.gov.ua/publikaciji/statti/grunty-potrebuyut-zahystu/>

8. Organic Products Regulations (2009). Minister of Justice at the following address. Retrived from: <http://laws-lois.justice.gc.ca>

9. Organic UA. Життя у стилі органік : журнал / Федерація органічного руху України. – №06-08(28). – Київ, 2013. – С.4-40. – 48 с.

10. Wendelin Wichtmann, Christian Schroder, Hans Joosten et. Al (2016). Paludiculture – productive use of wet peatlands, 109-134,149, 175-178, 272

REFERENCES

1. Dobriak, D.S., Kanash, O.P., Babmindra, D.I., Rozumnyi, I.A. (2009) *Klasyfikatsiia silskohospodarskykh zemel yak naukova peredumova yikh ekolohobezpechnoho vykorystannia* [Classification of agricultural land as a scientific precondition of ecologically safe use]. Kyiv: Urozhai, 464 [in Ukrainian]

2. Krynytska, O.O. (2015) *Instytutsiine zabezpechennia rozbudovy zemelnykh vidnosyn Ukrainy* [Institutional support for the development of land relations of Ukraine] *Candidate's thesis*. Odesa, [in Ukrainian]

3. Kupiniets, L.Ye., (2010) *Ekolohizatsiia prodovolstviennoho kompleksa teoriia mietodolohiia miekhanizmy* [Ecologization of the food complex: theory, methodology, mechanisms]. Odesa: Izd-vo IPREEI NAN Ukrainy, 720 [in Russian]
4. Martiienko, A.I. (2011) *Teoretychni osnovy rozvytku vidnosyn vlasnosti na pryrodni resursy* [The theoretical basis of property relations on natural resources]. Odesa : Instytut problem rynku ta ekonomiko-ekolohichnykh doslidzhen NAN Ukrainy [in Ukrainian]
5. Oliinyk, O.R. (2014) Mizhnarodnyi dosvid stymuliuvannia rozvytku orhanichnoho vyrobnytstva ta yoho vykorystannia u vitchyznyanii praktytsi [International experience of stimulating the development of organic production and its use in domestic practice]. *Innovatsiina ekonomika – Innovative economy*, 195-201[in Ukrainian]
6. Hadzalo YA.M., Lupenko YU.O., Puhachov M.I. et al. *Rozvytok ekonomiky sil's'koho hospodarstva Ukrainy v 2011-2015* [Economic development of agriculture in Ukraine in 2011-2015] (2016). Kyiiv: NSC «IAE», 546 [in Ukrainian].
7. Yatsuk, I., Panasenko, V. (2013) Grunty potrebuiut zakhystu [Soils need protection]. Zhurnal verkhovnoi rady ukrainy viche [Journal of Verkhovna Rada of Ukraine "Veche"]. 15 www.iogu.gov.ua/publikaciji/statti/grunty-potrebuyut-zahystu Retrieved from <http://www.iogu.gov.ua/publikaciji/statti/grunty-potrebuyut-zahystu/> [in Ukrainian].
8. Organic Products Regulations (2009). Minister of Justice at the following address. [laws-lois.justice.gc.ca](http://laws-justice.gc.ca) Retrived from: <http://laws-justice.gc.ca>
9. Zhyttia u styli orhanik [Life in the style of organic] (2013) *organic.ua* Retrieved from <http://organic.ua> [in Ukrainian]
10. Wendelin Wichtmann, Christian Schroder, Hans Joosten et. Al (2016). Paludiculture – productive use of wet peatlands, 109-134,149, 175-178, 272